

HADİS KAYNAKLARINDA EBÛ EYÛB HALİD B.ZEYD EL-ENSÂRÎ

Prof. Dr. İsmail Lütfi ÇAKAN

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

1945 yılında Samsun Ladik'de doğdu. 1966'da Kayseri İmam-Hatip Okulu'nu, 1970'te İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nü bitirdi. Mezuniyetinden sonra Diyanet İşleri Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatında çeşitli görevlerde bulundu. Fakültedeki görevine, Yüksek İslâm Enstitüsü döneminde 1977 yılında asistan olarak başladı. Hadislerde Görülen İhtilaflar ve Çözüm Yolları: Muhtelifu'l-hadîs ilmi konulu doktora tezini 1982 yılında Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'nde tamamladı. 1987 yılında doçent, 1993 yılında profesör ünvanını aldı. Halen, bir dönem (1994-97) müdürlük görevini yürüttüğü, M. Ü. İlahiyat Fakültesi İlahiyat Meslek Yüksek Okulu kadrosunda öğretim üyesidir ve Hadis Anabilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir.

* Eyüpsultan Belediyesi ve Kültür Turizm Müdürlüğü Arşivinden.

1. Tirmizî, Menâkıb 59; İbn Asâkir, Târihu Dımaşk, II, 190-195

2. İbn Hişâm, Siyre, II, 140; İbn Kesîr, el-Bidâye, II, 198; İbn Sa'd, Tabakât, I, 236-237; İbn Asâkir, Tarihu'l-Kebir, V,37; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, II,195

3. Bk. Zehebî, Siyeri, alâmi'n-nübelâ, II,412. DİA bu tarihi 49/669 olarak vermektedir. (Bk. Dia, X, 123)

4. İbn Hişâm, Siyre, II,41

5. İbn Kesîr, el-Bidâye, II, 214

6.Mâide suresi, (5), 67

4. İbn Hişâm, Siyre, II, 41.

5. İbn Kesîr, el-Bidâye, II, 214.

6.Mâide suresi, (5), 67

7. Kütü'l Kulüb fi ehadis-i Ebî Eyyûb, V. 8b, Topkapı Sarayı Müzesi, Ktb. A. 569, 8. İbni Abdilberr, el-İstîâb I,403 (el-İsâbe kenarında) Bu künye ile tanınan iki sahâb'î daha vardır. (İbnü'l Esîr, Üsdü'l-Ğabe, VI, 25-26; İbni Hacer, el-İsâbe, IV, 17, İbni Hacer, Ebû Eyyûb künyesinin Hâlid b. Zeyd'e ait olduğu, diğer iki künyeden maksadın da Ebû Eyyûb el-Ensârî demek olduğu kanaatindedir. Sadece Tabîilerden bir Ebû Eyyûb el-Merağî diye ayrı bir zâtın bulunduğunu söylemektedir.)

9. Bk. Fetih suresi (48), 29; Tevbe suresi (9), 100; Enfal suresi (8), 74; Haşr suresi (59), 8-10

10. Bk. Hadis kitaplarının Fezailü'l Ashâb bölümleri

11. İbn Sa'd, Tabakât, III, 484, Zirikli, el-A'lâm, II, 336.

12. Bk. Nefehât, Hacı Selim Ağa Ktb. Hüdâif Ef. 143.

Allah'a hamd; Resulüne salâtu selam eder ve Ebû Eyyûb el Ensâri radiya anhü'l Bârî hazretleriyle bizin aramızdaki ilişkiyi belirleyen Resul-i Ekrem Efendimiz'in bir muştusuyla sözlerime başlarım:

"Ashâbımın her biri, vefat ettiği belde halkı için kıyamet günü önder ve nür olarak diriltilecektir."¹

KISA BİR TARİHÇE

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret etmesine zemin hazırlayan ve Halid b. Zeyd hazretlerinin de hazır bulunduğu Akabe Biatları'nda, Medineli müslümanlarla Hz. Peygamber arasında -tabir caizse- bir çerçeve anlaşması yapılmış, ayrıntıya girilmemişti. Mesela, hicret ettiği taktirde Hz. Peygamber'in kimin misafiri olacağı ya da nerede ağırLANACAĞI gibi mes'eleler görüşülmemişti.

Örnek kul, son resûl Hz. Muhammed, dünya tarihinde büyük inkılâblara vesile olacak İslâm İktidarına giden Hicret yolculuğunu tamamladığı sırada mesele ortaya çıktı: Kime misafir olacaktı? Aslında Medineli müslümanların hepsi O'nu misafir etmeye hazırды. Ne var ki O sallallahu aleyhi ve sellem, devesi Kusvâ'nın yularına yapışıp davette bulunanlara :

"Hayvanı serbest bırakın, yolundan çekilin, o yedilmektedir"² buyurmuş, Kusvâ kimin kapısının önünde çökerse, onun misafiri olacağını duyurmuştu.

Her şey takdir ve nasip mes'elesiydi.

Resullullah'ın devesibir-iki çöküş kalkıştan sonra en sonunda Ebû Eyyûb

Hâlid b. Zeyd el- Ensârî, en- Neccâri, el Hazrecî, el-Akabî'nin (v.52/672)³ evi önündeki boşluğa çöktü. Evi, mebreku nâkati'r-Resûl'e en yakın olan Ebû Eyyûb, Hz. Peygamber'in zaten

çok az olan eşyasını evine taşıırken, Resûllullah sallallahu aleyhi ve sellem de Ebû Eyyûb'un evinin alt katına yerleşti.⁴

Ebû Eyyûb radiyallahu anh'ın evindeki bu misafirlik, Mescidu'n-Nebevî ve hücreler yapılıncaya dek 7 ay kadar sürecekti.⁵ Hz. Ebû Bekr'in evinden onun refakatinde başlayan Efendimiz'in hicret yolculuğu, Ebû Eyyûb'un evinde noktalanmış ve Ebû Eyyûb da "Mihmendâr-ı Resûlullah" (Resûlullah'ın ev sahibi) şeref ve ünvanına kavuşmuştu.

Ebû Eyyûb Hâlid b.Zeyd el Ensârî bundan sonra tarih sahnesinde ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanbaşındadır. Öylesine yanbaşındadır ki,-"Allah seni insanlar (ın vereceği zararlar)dan koruyacaktır"⁶ ayeti nâzil oluncaya kadar Resûlullah'ın yakın korumasında görev alan yedi sahabîden biri olarak seferde ve hazarda daima onun yanındadır.⁷

Hâlid b. Zeyd el-Ensârî radiye anhu'l Bârî, künyesiyle meşhur olan sahabîlerdendir. O, daha çok "Ebû Eyyûb" diye tanınır.⁸ Memleketimizde ise "Eyûb Sultan" olarak anılır.

Ebû Eyyûb radiyallahu anh; ashâb-ı kirâm ve özellikle Ensâr hakkında vârid olan ilâhî⁹ ve peygamberî¹⁰ tavsif ve tebşirlerin muhatabı büyük bir sahabîdir. Onun birçok meziyyetleri arasında cihad aşkı birinci sırada yer alır. Kendisinden bahseden kaynaklar, istisnasız şu satırlara yer vermektedir:

"Ebû Eyyûb, şecaat, sabır ve takvâ sahibi, gaza ve cihad sevdâlısıydı."¹¹ Bu tesbitin doğruluğuna hayatı, Medine'den İstanbul'a uzanan memâti ve gözlerimiz önündeki merkadi şahittir. Öte yandan, rivayetleri arasında cihadla ilgili hadislerin çokluğu dikkat çekmektedir.¹² Mekke'de, Hicret olayı esnasında, mağarada ve yol boyunca Hz. Ebû Bekr radiyallahu anh'in Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e karşı gösterdiği hassasiyete eş; Medine'de daha ilk günden itibaren Ebû Eyyûb'un hassasiyet ve hizmetine şahid olmaktadır. Unutulmamalıdır ki, Resûlullah'a yardımcı olanlar yücelmişler, karşı çıkanlar düşmanlık ve saygısızlık edenler Hz. Peygamber'in öz be öz amcası da olsa küçülmüşler, alçalmışlardır. Çünkü: "Amelinin geri bıraktığı kişiyi, nesebi (soyu-sopu)ilerletemez, yüceltmez"di.¹³

Şimdi Mihmendâr-ı Resûlullah'ın nezaket dolu davranışlarına birkaç örnek verelim.

Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ebû Eyyûb'un evinin alt katına yerleşmişti. Şöyle biraz istirahat edildikten sonra Ebû Eyyûb, Hz. Peygamber sal-

lallahu aleyhi ve sellem'e müracaat ederek üst kata şeref vermesi için ricada bulundu. "Siz alt katta, biz üstte...olmaz, rahat edemeyiz...dedi. Resûlullah'ın; ziyaretçileri karşılamak açısından alt katta bulunmasının "daha uygun olduğunu" belirtmesi üzerine duruma rızâ göstermek zorunda kaldı. Ancak odasının şöyle bir köşesine çekilip orada yattı. ¹⁴ İşte o günlerde bir gece idi. Ebû Eyyûb ve hanımı Ümmü Eyyûb derhal üstlerine örtündükleri yorganlarını suyun üzerine bastırdılar. Aşağıya bir damlasının bize sızmasına ve aziz misafirlerini rahatsız etmemesine çalıştılar.¹⁵

Hayber fethinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Safiyye validemizle yolda zıfâf buyurmuşlardı. O gece Ebû Eyyûb elinde kılıç, çadırın çevresinde nöbet tuttu. Sabahleyin Resûlullah, Ebû Eyyûb'u o haliyle görünce:

"Bu ne hal, ya Ebû Eyyûb?" buyurdu. O da:

"Ey Allah'ın Resûlü! Size bu kadının bir kötülük yapabileceğinden endişe ettim. Siz, bunun babasını, eşini ve milletini öldürtünüz. Daha yeni küfürden imana ermiştir.

13. Tirmizî, Kur'an 10; İbn Mâce, Mukaddime 17; Dârimî, Mukaddime, 32; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 252, 407

14. İbn Hişâm, Siyre II, 144; Müslim, Eşribe 171; Ahmed b. Hanbel, V, 415.

15. İbn Hişâm, Siyre II, 144; el-İstiâb, I, 404; el-İsâbe, I, 405.

16. İbn Hişâm, Siyre III, 354-355.

Bu sebeple hakkınızda endişelendim..." cevabını verdi. Resûlullah'a karşı beslediği hislerini ve bağlılığını ifade etti. Durumdan son derece memnun olan Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem:

"Allah'ım, beni bu gece koruduğu gibi sen de Ebû Eyyûb'u muhâfaza buyur" diye dua ettiler.¹⁶

Herhalde Peygamberimiz'in bu duası bereketiyledir ki, bugün bizler Ebû Eyyûb'u ziyaret imkânına sahip bulunmaktayız.

Ebû Eyyûb'un

Rivayet Ettiği Hadisler

Ebû Eyyûb'un rivayet ettiği hadisler konusuna geçmeden önce, kendisinin de saygın bir ferdi olduğu ve ehl-i sünnetin hadis rivayetinde tümünü âdil kabul edip tenkid dışı tuttuğu ashâb-ı kiram rıdvanullahi aleyhim ecmeîn hazerâtının hadis rivayeti ile ilgili genel durumları hakkında önemli gördüğüm bir-iki hususa, izninizle, işaret etmek istiyorum.

1.Sahâbîler (birden binlere varan) farklı sayılarda hadis rivayet etmişlerdir. Bunun çok çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Mesela farklı zamanlarda müslüman olmak, Hz. Peygamber'le sürekli beraber bulunup bulunmamak, hadisleri yazıp yazmamak, ilim ve öğrenme konusunda Hz. Peygamber'in duasına mazhar olup olmamak, müslüman olarak uzun veya çok kısa süre yaşamış olmak, bilhassa Hz. Peygamber'in vefatından sonra Mekke-Medine gibi merkezlerde kalıp-kalmamak, eğitim ve öğretimi meslek edinip edinmemek, yönetimle meşguliyet, duyduklarını aynen rivayet edememe endişesi gibi hususlar, ilk anda akla gelen sebeplerdendir. Ayrıca her sahâbinin rivayet ettiği her hadisin, hadis kaynaklarına mutlaka intikal ettiğinin de söylenemeyeceği hatırdan uzak tutulmamalıdır.

Bütün bu ve benzeri sebeplerin pek ta-

biî olarak ortaya koyduğubir gerçek de şudur:

Sahabîlerin rivayet ettikleri hadis sayıları, asla onların sünnet bilgilerinin göstergesi değildir. Bir başka ifadeyle, Sahabîlerin sünnet bilgisi, rivayet ettikleri hadis sayısıyla ölçülemez.

2.Kaynaklarda gördüğümüz sahâbîlerin rivayet ettiği hadis sayıları ile ilgili rakamlar, Bakî b. Mahled el Endelûsî'nin (v.276/889) Müsned'inden tesbit edilmiş rakamlardır. Maalesef günümüze ulaşamamış olan bu Müsned'in özelliği ise, ale'r rical sistem ile ale'ebvâb sistemi birlikte ihtiva etmesidir. Usûlî ifadesiyle söylersek, müsned-musannef karışımı bir eser olmasıdır. Bu sebeple de herhangi bir sahâbîden gelen bir hadis, ihtiva ettiği konulara göre birkaç yerde tekrar edebilmektedir. Dolayısıyla sahâbîlerin rivayet ettiği hadis sayıları artmaktadır. Bunun en çarpıcı örneği Hz. Ebû Hureyre'nin rivayetlerinde gözükmektedir. Bakî'in Müsned'ine göre Ebû Hureyre'nin rivayet sayısı 5374 iken, sadece ale'r rical sisteme sahip olan Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde -mükerrerler dahil- 3848'dir. Mükerrerler çıkarılınca Hz. Ebû Hureyre'nin 1579 hadis rivayet ettiği anlaşılmaktadır.

O halde sahâbîlerin rivayet sayılarından söz edilirken "Baki b.Mahled'in Müsned'ine göre" veya "Ahmed b. Hanbel'in Müsned'ine göre" diye kaynağına işaret edilmesi, çok daha isabetli olacak ve karışıklıkları önleyecektir.

Şimdi bu ön açıklamalardan sonra Ebû Eyyûb'un rivayet ettiği hadisler konusuna geçebiliriz:

Medine devrinde, Hz. Peygamber'e yakın olmasına rağmen Ebû Eyyûb radyallahu anı; hayatının gazalarda geçmiş olmasının da te'siriyle çok fazla hadis rivayet etmemiştir. Aslında kendisi hadisler konusunda son derece titiz ve hassastır. Hatta

* Eyüpsultan Belediyesi ve Kültür Turizm Müdürlüğü Arşivinden.

onun Resûlullah'tan duyduğu bir hadis-i şerif hakkındaki bilgisini te'yid için Medine'den Mısır'a gittiğini bile görmekteyiz.

Hatip Bağdâdî'nin (v.463/1071) Kitah'r-rihle fi talebi'l-hadis adlı eserinde belirttiğine göre Ebû Eyyûb; Resûlullah'tan duyduğu bir hadisi soruşturmak için Mısır'da bulunan Ukbe b. mir'e gitti. Mısır valisi olan Mesleme b. Mahled'in misafiri oldu. Ukbe b.mir'e haber verildi. O, Ebû Eyyûb'u karşıladı, kucakladı, hoş-beşten sonra Mısır'a geliş sebebini sordu. O da:

- "Mü'minin ayıbını örtmek" konusunda Resûlullah'tan duyduğum ve benimle senden başka duyan kimsenin kalmadığı hadis için geldim, dedi.

Ukbe b.mir:

- Evet, ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i: "Dünyada bir mü'minin ayıbını örtenin, kıyamet günü Allah ayıbını örter" buyururken işittim, dedi. Ebû Eyyûb:

- Doğru söyledin, deyip derhal bineğini atlayarak Medine yolunu tuttu.

Vali Mesleme b. Mahled'in gönderdiği yol azığı, kendisine ancak Arîş-i Mısır denen yerde ulaştırılabildi.¹⁷

Ebû Eyyûb radiyallahu anh büyük bir dikkat ve zevkle hizmet ettiği Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hadislerine ve sünnetine karşı da gerekli dikkat ve titizliği göstermekteydi. O, bir gün, namazları efdal olan ilk vakitlerinde kıldırılmakta dikkatli davranmayan Medine Valisi Mervan'a:

"Sen Resûlullah'ın sünnetine riâyet edersen, ben de sana itaat ederim. Sen Resûlullah'ın sünnetine muhalefet edersen, ben de çeker evime gider, sana muhalefet ederim" diye uyarıda bulunmaktan kendisini alamamıştır.¹⁸

Bu titizliğinin te'siri ile olacak ki, -yukarıda da belirttiğimiz gibi Ebû Eyyûb radiyallahu anh pek fazla hadis rivayet etmemiştir. Onun rivayet ettiği hadislerin sayısı muhtelif rakamlarla ifade edilmektedir. Bâki b. Mahled'in Müsned'ine göre 155 hadis rivayet etmiştir.¹⁹ Bu rakkamla, o, rivayet sayısı itibariyle sahâbiler arasında 28. sırayı almaktadır.²⁰

Ebû Eyyûb radiyallahu anh'in rivayet ettiği hadislerden 13 adedi Buhari ve Müslim'de yer almaktadır. Bunlardan 1 tanesini Buhâri ve Müslim müşterektir.²¹ Böylece

17. Hatib, er-Rihle, s.118-120, (thk. N. İtr.) Ebû Zehv, Muhaddisûn, s.110; A. Nâfîm, Tecrid Tercemesi (Mukaddime), s.47

18. Et-Taberâni, el-Mu'cemü'l-kebir, IV, 187; Öğüt, Meşhur Eyüp Sultan, I, 89-90. Hadisin şerhi için bk. Çakan, Eyüp Sultan Hazretlerinden Kırk Hadis, s.34-37 (İstanbul, 1994, İkinci baskı)

19. Zehebî, Siyeru, alâmi'n-nübelâ, II,403; İbni Melek, Mebârikü'l-ezhâr, I, 57, N.Aşık, Sahabe ve Hadis Rivayeti, s.177. DİA'nın hiçbir açıklama yapmaksızın bu rakamı 150 olarak vermesi tenkide açık bir durumdur. (Bk. Dia, X, 124)

20. Sıddîkî, Hadis Edebiyatı Tarihi, s.44; N.Aşık, Sahabe ve Hadis Rivayeti, s.177.

21. Zehebî, Siyeru, alâmi'n-nübelâ, II,403; İbni Melek, Mebârikü'l-ezhâr, I, 57, Ay-nî, Umdetü'l-kâri, II, 276.

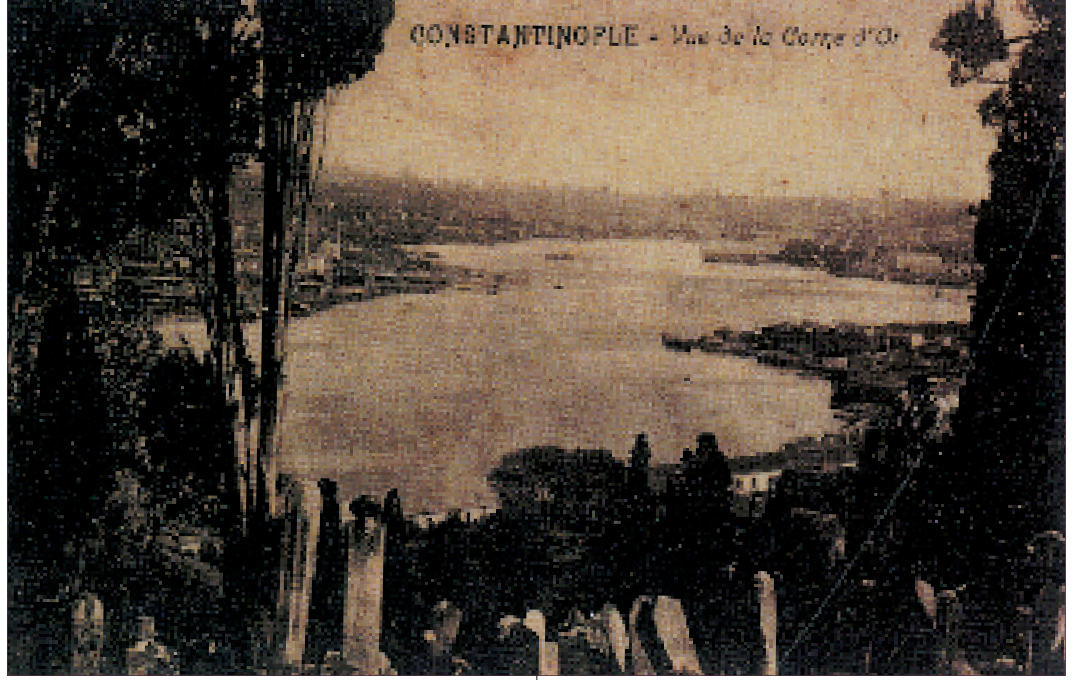
22. Zahâiru'l-mevâris, III, 139-143.

23. Bk. Ahmed b. Hanbel, Mnüsned, I, 412-413.

24. Bk. Nefehât, H.S.A. Kt. Hüdâi Ef. 143; Öğüt, Meşhur Eyüp Sultan, II. cilt (baştan sona)

25. Öğüt, Meşhur Eyüp Sultan, II, 28-30.

* Eyüpsultan Belediyesi ve Kültür Turizm Müdürlüğü Arşivinden.

26. Zehebî, Siyeru, alâmi'n-nübela, II,403; İbn Hacer, Tehzibü't-Tezib, II, 91.

27. Bkz. Hediyetü'l-ârifin, I, 774; Kebbale, Mu'cemü'l-müellifin, VII, 230.

28. Nefehât, v.6b (Hüdâi Ef. 143)

29. Bk. DİA, X, 124

30. Beyazıt Ktb. Umûmi, 1077; Üniversite Ktb., Yıldız Kısmı, 124; Nuruosmaniye Ktb., 1284; Süleymaniye Ktb. M.Hafid Ef. 44; Murad Buhârî, 93; Ayasofya, 942; Hacı Selim Ağa Ktb. Hüdâi Ef., 143. Bu çalışmanın hazırlanmasında (Hüdâi Ef. 143) nüshasından faydalanılmıştır. Abdülhafız b. Osman et-Tâifi tarafından hazırlanan Nefehat'ın bir özeti Cilâu'l-Kulûb ve Keşfü'l-Kurub bi-Menakıbi Ebî Eyyûb adıyla İstanbul'da H. 1298'de basılmıştır.

31. Bkz. Topkapı Sarayı Müzesi Ktb., III, A. 569 (23x16 cm., Nesih, 11 satır, 948/1541 istinsah edilmiş) DİA Bu eseri 77 varak ve II.A 570 numarada kayıtlı olarak göstermektedir.

32. Aynı yazma, v.78a.

33. Bk. Darülmenevi nr. 61 vr. 84-109. (DİA, X, 125)

onun Buhârî'de 8, Müslim'de 12 rivayeti yer almış olmaktadır. Sahr müessesesinin hazırladığı hadis CD'sine göre ise, mükerrerleri ve atflarıyla birlikte Ebû Eyyûb'un rivayetleri Buhârî'de 11 bölümde 14; Müslim'de 12 bölümde 19 kez geçmektedir.

Aynı CD'ye göre Tirmizî'de 15 bölümde 30 kez; Ebûd Davud'da 8 bölümde 12 kez; Nesâî'de 10 bölümde 19 kez; İbn Mâce'de 8 bölümde 16 kez; Muvatta'da 6 bölümde 9 kez; Dârimî'de 8 bölümde 13 kez Ebû Eyyûb rivayetleri yer almaktadır.

Abdu'l-Gâniy Nablûsi, Ebû Eyyûb'dan 44 hadis zikretmektedir.²² Ahmed b. Hanbel ise mükerrerleri de dahil olmak üzere 99 (veya 102) hadis tesbit etmektedir.²³

Ebû Eyyûb'un rivayet ettiği hadis sayısını, -biraz sonra değineceğimiz gibi, çok değişik kaynakları taramak suretiyle- 210 olarak tesbit eden Nureddin Ebu'l Hasen Ali b. Ahmed el-Karâfî'dir. (V.940/1533)²⁴ Bu zâtın eserini Türkçe'ye tercüme eden merhum Alasonyalı Cemal Ögüt, bu rakama 5 hadis daha ilave ettiğini söylemektedir.²⁵ Böylece şimdiye kadar tesbit edilebilmiş olan en yüksek rakam 215 olmaktadır.

Ebû Eyyûb radiyallahu anh kendisi, Resûlullah'dan ve Ubey b. Ka'b'dan hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de ashâb-ı kirâm'dan; Berâ b. zib, Câbir b Semûre, Zeyd b. Hâlid el-Cühenî, İbn Abbas, Abdullah b. Yezîd, Mikdam b. Ma'dikerib vb. zevat il; Musa b. Talha. Abdullah b. Huseyn, Urve b. Zübeyr, Ebû Abdurrahman b. el-Hubuliy, Abdurrahman b. Ebî Leyla, Atâ b. Yezid el-Leysî ve Atâ b. Yesâr eb. Bir cemaat hadis rivayet etmişlerdir.²⁶

Rivayet ettiği hadislerin konuları ise, hiç şüphe yok ki çok çeşitlidir.

Ebû Eyyûb'un Rivayetleri Üzerine Yapılmış Müstakil Çalışmalar

Ebû Eyyûb radiyallahu anh, Mihmendâr-ı Resûlullah olarak, İslâmî neşriyatta layık olduğu yeri almıştır. Menâkıbı konusunda pek çok eser yazılmıştır. Özellikle kabrinin keşfinden sonra Osmanlı müellifleri çeşitli vesilelerle ve değişik muhtevada eserler kaleme almışlardır. Biz burada onun rivayet ettiği hadislerle ilgili olarak yazılmış eserlerden örnekler vermekle yetineceğiz.

1. Nureddin Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed el-Karâfi, el-Mısırî eş-Şâfiî (v.940/1533)'nin; "Nefahatü'l-ahîrî's-sâri bi ehâdisi Ebî Eyyûb el-Ensârî" adlı eseri.²⁷

Eser, müellifin belirttiğine göre meşhur hadis kitaplarından, me'sur tefsirlerden, muteber ve mutemed siyer kitaplarından istifade edilerek, Sünen tertibinde kaleme alınmıştır.

Hadisler konularına göre bablara ayrılarak kaydedilmiştir.²⁸ Her hadisin nereden alındığı müellif ismi olarak işaret edilmiştir. Bu kitabın 67-97 varak arasında değişen²⁹ muhtelif yazma nüshaları İstanbul Kütüphaneleri'nde mevcuttur.³⁰

Bu eser, merhum Alasonyalı Hacı Cermal Öğüt tarafından tümüyle tercüme ve şerh edilmiş ve "Meşhur Eyûb Sultan" adıyla 2 cilt halinde 1956-1957 yıllarında İstanbul'da neşredilmiştir.

2. Ebu'l Mevâhib Ahmed b. Ebî'r-Ruh İsa er-Reşîdî er-Rıdvânî (X.asır)'nin, "Kûtu'l-kulûb fi ehâdisi Ebî Eyyûb" adlı 78 varaklık eseri.³¹ İstanbul'da 938'de te'lif edilen eserde hadislerin kaynaklarına ve rivayet farklarına işaret edilmiştir. 131 hadisi ihtiva etmektedir. Müellif, "İşte benim mutemed hadis kitaplarından bulduklarım bunlardan ibarettir. Muhaddislerin itimad etmedikleri kitaplarda daha bazı hadislerle rastladım da onları almadım. Bu kadarla iktifa ettim" demektedir.³²

3. Abdulvehhab b. Mustafa eş-Şâmi'nin "Kevkebü's-sâri bi ehâdisi seyyidinâ Ebî Eyyûb el-Ensârî" adlı eseri.³³

4. Osmanlı Şeyhülislam'larından Balizâde Mustafa b. Süleyman (1069/1658)'in "Kitâbun fîma revahu Ebû Eyyûb el-Ensârî min ehâdis-i Resûl-i Melikî'l Bârî" adını taşıyan 62 varaklık eseri.³⁴ Bu kitapta da mü-

kerrerleriyle birlikte 210 rivayet bulunmaktadır.

5. Yusuf b. Muhammed el-Mâlikî'nin "Kitabu keşfi müşkilâtî'l ehâdisi'l merviyeye ani's-sahabiyyi'l-medfûni bi aslı hısnî'l-Kostantiniyye" adlı h.1077 imlâ tarihli 18 varaklık eseri.³⁵ Eser, Ebû Eyyûb radiyallahu anh'ın Sahihayn'da yer alan 13 hadisini ihtiva etmektedir.

6. Müellifi belli olmayan "Merviyyâtü Ebî Eyyûb el-Ensârî" adlı 12 varaklık yazma.³⁶ Bu da Sahihayn'daki 13 hadisi ihtiva etmektedir.

7. Ahmed b. Muhyiddin en-Naimî'nin "Esne's-şevâhid fi zikri menâkıbı Ebî Eyyûb Hâlid" adını taşıyan 60 varaklık eseri.

Ayasofya Camii imamı olan müellif, kitabını dört bâba ayırmıştır.

1. bâb: Fezâil-i Medine

2. bâb: Rihletu'n-Nebiy

3. bâb: Ebû Eyyûb'un rivayet ettiği hadisler

4. bâb: Ebû Eyyûb'un menâkıbı

Toplam 53 hadis ihtiva eden kitab, Ebû Eyyûb'u konu alan eserlerin en tetiblisi olarak gözükmektedir.

Yukarıdan beri saydığımız müstakil eserlerin hepsinde hadislerin sened kısımları hazfedilmiş olup "An Ebî Eyyûb=Ebû Eyyûb'dan" diye doğrudan hadis metinleri verilmektedir.

8. Şair Bâki (v.1600)'nin de Ebû Eyyûb'un rivayet ettiği hadislerden derlediği bir Kırk Hadis Mecmuası olduğu Atâî tarafından kaydedilmekte ise de, İslâm Ansiklopedisi'nde şimdiye kadar şairin bu risalesine tesadüf olunmadığı kaydedilmektedir.³⁷

34. Bk Topkapı Sarayı Müzesi Ktb. A. 568 (23x15,5 cm. Osmanlı Neshi, 17 satır).

35. Bk Beyazıt Ktb. Umumi, 1054

36. Bk., Süleymaniye Ktb., Fatih., 1145/1 (264x177, 158x103 mm., 7 satır, Nesih, başlık ve cetveller altın, ebru kağıt kaplı).

37. İA., "Bâki" md.

38. Bk. DİA, X, 125

39. İstanbul, 1982, 1990 (Marifet yayınları), 1994 (Erkam yayınları)

40. İkdü'l-ferid, V, 129

41. Ebû Davud, Cihad 17, Müslim, İmâre, 158, Nesâi, Cihad 2

* Eyüpsultan Belediyesi ve Kültür Turizm Müdürlüğü Arşivinden.

42. Bk. Altınoluk dergisi, sy. 123 s.18-19, (Mayıs 1996)

43. Eyüp Belediyesi adı geçen kitabı 1997 yılı içinde yayınlayacaktır. (Yayınlayanın Notu):

Eyüp Belediyesi ve Timaş Yayınları arasında yapılan görüşmeler neticesinde adı geçen kitabı 97/98 sezonunda Timaş Yayınları yayınlayacaktır.

44. Meşhur Eyüp Sultan, II, 208

9. Muhammed Abdullah Veled Kerim tarafından Ebû Eyyûb el-Ensârî ve merviyatühü fi Müsnedi'l-imam Ahmed adıyla Mekke Ümmü'l-Kura Üniversitesi'nde 1980 yılında bir yüksek lisans tezi yapılmıştır.³⁸

10. Ve bendenizin Ebû Eyyûb el-Ensârî radiyallahu anh'ın rivayetlerinden seçip serhettiğim "Eyüp Sultan Hazretlerinden Kırk Hadis".³⁹ Hicretin 15. asrı kutlamaları vesilesiyle hazırladığım ve üçüncü baskısı yapılmış olan bu eser, Ebû Eyyûb'un rivayetleriyle ilgili çalışmaların en yenisi olarak okuyucularının hizmetindedir. Bundan da

ayrıca bir mutluluk duyduğumu tahdis-i nimet kabilinden ifade etmek isterim.

Netice ve Temenniler

Sözlerimi bitirmeden önce bir-iki noktayı vurgulamakta fayda umuyorum

Ebû Eyyûb el Ensârî radiyallahu anh, hayatını –bir yılı hariç- cepheden cepheye koşarak, cihad ederek geçirmiş ve sahâbîlerin şehid düştüğü en son ve bir bakıma en uzak şehir olan Kostaniniyye'ye ve (İstanbul) ulaşmıştır.

Onun cihad aşkı ve uygulaması söz götürmez bir şekilde açıktır. Son arzusunu soran kumandana, "Beni, gücünüz yettiği kadar düşman yurdu içine götürüp defnediniz. Zira ben Resûlullah'ı, 'Kostaniniyye surları dibine sâlih bir kul defnolunacaktır' buyururken duydum. Umarım o kişi ben olurum" demiştir.⁴⁰

Cihad, müslümanın en önemli görevi ve en büyük şerefidir.Onu ihlâsla, şuurla ve yoluyla yerine getirecektir. En azından cihad niyyeti ile dopdolu olacaktır. Resûlullah'ın şu hadisini hiç unutmayacaktır:

"Cihad etmeden ve cihad niyyeti taşımadan ölen müslüman, bir çeşit nifak üzere ölmüştür."⁴¹

Sıcak harbden soğuk harbe, ekonomik ve kültürel savaşlardan propaganda savaşına; gazi techizinden cephe gerisindekilerin bakımına kadar çeşitlenen ve fakat kesintisiz ve şuurla sürdürülmesi zaruri olan cihad; en büyük zararı, müslümanların cihad niyyetinden uzak yaşamaya alışmalarından görecektir, en büyük darbeyi bu naktodan yiyecektir. Bunun için müslümanların konuya ait hassasiyetlerini kaybetmelerini ve daima müteyakkız bulunmaları gerekmektedir.

Bunun bir göstergesi olarak Hz.Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in, İslâm iktidarının ilk uygulamalarını evinde plan-

ladığı büyük sahabi Ebû Eyyûb'u cihad niyyetimizi tazelemek için ziyaret etmeli, düşüncelerimizi yenilemeliyiz.

"Eyyûb Sultan'ı ziyaret etmek" bize bu yenilenmeyi vermiyorsa; onun buradaki varlığıyla yani lisan-ı haliyle yaptığı cihad çağrısını gönüller duymuyor, gözler görmüyor, duygular ve idrakler demir parmaklıklara takılıp kalıyorsa, o anlaşılamaştır, aramızda bir garibtir. Bizler de ona mekânda yakın, ruhta ve mânâda uzak düşmüşüz demektir.

Öte yandan, başta Eyüp Müftüsü ve vazileri olmak üzere Eyüp Camii'nin görevlileri, yapacakları bir program çerçevesinde Ebû Eyyûb'un rivayet ettiği hadisleri cemaata okumalıdır. Aslında bu temennî; Ebû Eyyûb'un rivayetleri konusunda -yukarıda tanıttığımız- Nefehat adlı eseri kaleme almış olan el-Karafi'nin de temennisidir. O, İslâm dünyasının bazı yörelerinde, o devirde yaşayan bir ilmî faaliyet ve geleneğin, yani herhangi bir sahâbînin adıyla anılan mescidlerde o adın sahibinin rivayet ettiği hadisleri bir müderrisin okutması âdetinin, İstanbul Eyüp Sultan Camii'nde debaşlamasını, bu iş için bir hayır sahibinin akarlar ve vakıflar bile kurabileceğini ümid ettiğini, böylesi bir faaliyete yardımcı ve dolayısıyla me'cur olmak gayesiyle Ebû Eyyûb'un rivayetlerini bir araya toplayıp eserini meydana getirdiğini belirtir.

Bu arada Osmanlı'nın yetiştirdiği son ulemâdan Hacı Cemal Öğüt Efendi'nin, Karafi'nin eserini esas almak suretiyle ve kerimesi Hikmet Hanım'ın naklettiğine göre bizzat Eyüp Sultan Hazretlerinin emriyle kaleme almış olduğu,⁴² gerçekten çok yönlü zengin bilgiler ihtiva eden ve -günümüz için biraz eskimiş gibi de gelse- tatlı üslubuyla dikkat çeken Meşhur Eyüp Sultan adlı kitabının, Eyüp Belediyesi'nce yenibir baskısının yapılarak Eyüp Sultan ziyaretçilerine ve aziz milletimize takdim edilmesi çok isabetli ve kalıcı bir hizmet olacaktır.⁴³

Nitekim bizzat merhum müellif Hacı Cemal Efendi de eserini "Hâlid b. Zeyd el-Ensârî'nin âsitâne-i aliyyelerine ihdâ ve ithaf etmiş olduğunu" bildirmektedir.⁴⁴

İslâm'ı öğrenme ve yaşama, Resûlullah'ı ve dostlarını tanıma konusunda gösterilecek her düzey ve nitelikteki gayret ve faaliyetler, birer cihad hareketi olarak inşallah sonuçsuz kalmayacaktır.

Saygılarımla